

16.10.2020 Tarihli Cuma Vaazı

Hz. Peygamber ve Kur'an Ahlakı

Rabbimizin biz kullarında görmek istediği güzel ahlâkı, bize anlatan ve bildiren hiç şüphesiz Kur'an'dır. Kur'an'ı yaşayan ve fiilen bize örneklik eden de Hz. Muhammed (sas)'dir. Öyle ki Hz. Aişe (r.a.) validemiz, Efendimizin (asm) ahlâkını soranlara; "Siz Kur'an'ı okumuyor musunuz? Onun ahlâkı Kur'an'dı." diye tarif etmiştir.[1]

Güzel ahlâkın bütün çeşitlerini Hz. Muhammed'de (asm) en yüksek derecede toplayan Allah, O'nu (asm) sûreten en güzel yaratmakla beraber, sîreten de yani ahlâken de insanların en güzeli kılmıştır. O'nun (asm) ahlâkı o kadar yüksektir ki; Allah, kelimada O'na şöyle hitap ediyordu:

وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

"Hiç şüphesiz senin için bitmez tükenmez bir mükâfat vardır. Ve hiç şüphesiz sen pek büyük bir ahlâk üzerindesin."

Peygamber Efendimizin (asm) ahlâkının harikuladeliğini gözler önüne seren önemli bir konu da O'nun (asm) her bir güzel sıfatta zirvede ve birbirine zıt özelliklerde harika olmasıdır. Güzel huylar elbette birbirine zıt değildir. Fakat her bir huyun en yüksek ahlâk derecesinde bir şahısta toplanması zordur. İyi bir sıfatın ve niteliğin en üst derecede olması, başka bir iyi sıfatı zayıflatabilir. Mesela, son derece yumuşak huyluluk ile son derece yiğitlik ve kahramanlık, tam bir alçakgönüllülük ile son derece heybet ve vakar, kılı kırk yaran bir adâlet ile son derece merhametlilik, tam bir tutumluluk ile tam bir cömertlik, engin bir sevgi ve şefkat ile yerinde gösterilen hiddet ve kızgınlık...

Birbirine zıt gibi görünen bu güzel huyların, bir arada hem de zirve noktada bir şahısta toplanması; bir huy, bir huya engel olmaması harika ve mucize sayılacak bir haldir.

İşte Hz. Muhammed (asm)'ın bütün bu güzel huyları en yüksek derecede şahsiyetinde toplaması O'nun (sas) bir mucizevi yönünü daha ortaya koymaktadır. Hatta iman etmediği halde, pekçok Doğulu ve Batılı bilginler O'nun (sas) kemalatını kabul etmişlerdir. Hz. Muhammed (sas) o kadar mükemmel bir insandır ki; on dört asır boyunca unutulmamış, kemâlâtı dillerden dillere dolaşmış ve ismi zihinlerde yer etmiştir ve etmektedir de.

O'nun doğumuyla beşerin kafasındaki, gönlündeki, hayatındaki düğümler çözülmüş, problemler yeni bir yorumla kavuşmuş, insanlar önle-rini görür olmuştur. Dünya yeni bir anlayış, uygulama ve dünya görüşü kazanmıştır. Böylece insanlığın inanç ve hayat ufuklarını karartan şirk ve inançsızlık karanlığı, sabah güneşinin doğmasıyla ufuktan çekilen gece karanlığına eş, çekilip gitmiştir.

عَنْ سَعْدِ بْنِ هِشَامٍ قَالَ سَأَلْتُ عَائِشَةَ فَقُلْتُ أَخْبِرِينِي عَنْ خُلُقِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ

Sa'd İbni Hişâm'dan rivâyet edildiğine göre şöyle dedi:

Ben Âişe (r.a.)'ya;

"Bana Resûlullah sallallahu aleyhi vesellem'in ahlâkını (yaşayışını) anlatır mısın?" dedim.

Âişe ;

"Peygamberin ahlâkı (yaşayışı), Kur'an'dan ibâretti" cevabını verdi. [1]

Hz. Peygamber'in ümmet için ifade ettiği manayı öncelikle ayet-i kerîmelerden takip edelim:

Büyük nimet, büyük lütuf

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ

"Andolsun ki içlerinden, kendilerine Allah'ın âyetlerini okuyan, onları arındıran, Kitap ve hikmeti öğreten bir peygamber göndermekle Allah, mü'minlere, büyük bir lütufta bulunmuştur. Oysa onlar, daha önce apaçık bir sapıklık içinde idiler." [2]

İçimizden bir Rasûl

"Andolsun size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı pek şefkatli, pek merhametlidir." [3]

Mü'min, hem de ilk mü'min

"Peygamber, Rabbi tarafından kendisine indirilene iman etti." [4]

"(Resûlüm!) De ki: şüphesiz benim namazım, kurbanım, hayatım ve ölümüm hepsi âlemlerin rabbi Allah içindir. O'nun ortağı yoktur. Bana sadece bu emrolundu ve ben Müslümanların ilkiyim." [5]

Âlemlere rahmet

"(Resûlüm) biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." [6]

Hz. Peygamber de bir hadisinde bu durumu şöyle vurgular:

"Ben la'netçi olarak değil, rahmet olarak gönderildim." [7]

Allah'ın yoluna çağırır

"Şüphesiz ki sen dosdoğru bir yolu göstermektesin. Göktekilerin ve yerdekilerin sahibi olan Allah'ın yolunu..." [8]

Üstün ahlâklı

"Ve elbette sen yüce bir ahlâk üzeresin." [9]

Hz. Âişe vâlidemizin "Onun ahlâkı ve yaşayışı Kur'an'dan ibaretti" tespitini burada hatırlarsak, ayetteki "yüce ahlak"ın Kur'ân ahlâkı, Hz. Peygamber'in hayatının, Kur'ân'ın yaşanmış şekli olduğunu anlarız.

En güzel örnek

"Andolsun ki, Rasûlullah'ta, sizin için, Allah'a ve âhiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnek vardır." [10]

Bu ayetten anlaşıldığına göre Hz. Peygamber, her alanda, evrensel planda pratik örnektir. Güzel ahlâk ve temiz hayat kurallarını kendi yaşayışıyla ortaya koymak, örneklemek onun asıl görevidir. Onun bu durumu, hiç kuşkusuz Allah'ın hoşnutluğu peşinde olan mü'minler içindir. Kendi nefsinin esiri olmuş insanlar ondan istifade edemez.

Hz. Peygamber'in hayatı ve sünneti incelenirken bu husus dikkatten uzak tutulmamalıdır.

Ölçü

"(Resûlüm) de ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın..." [11]

Hz. Peygamber'in hayatı Kur'ân olunca, yaşayışını onun yaşayışına uydurmaya çalışmak da Kur'ân'ı yaşamaya çalışmak demek olacaktır.

Çözüm

Onun doğumuyla beşerin kafasındaki, gönlündeki, hayatındaki düğümler çözülmüş, problemler yeni bir yoruma kavuşmuş, insanlar önlemini görür olmuştur. Dünya yeni bir anlayış, uygulama ve dünya görüşü kazanmıştır. Böylece insanlığın inanç ve hayat ufuklarını karartan şirk ve inançsızlık karanlığı, sabah güneşinin doğmasıyla ufuktan çekilen gece karanlığına eş, çekilip gitmiştir. Çünkü Hz. Âişe vâlidemizin de dile getirdiği gibi Resûl-i Ekrem Efendimiz, Kur'ân-ı Kerîm ile amel etmiş, onun ahkâm ve âdâbını yaşamıştır. Nitekim Allah Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'in ve dolayısıyla Hz. Peygamber'in çözüm olduğunu şöyle duyurmuştur:

"Biz bu kitabı sana, ihtilafa düştükleri şeyi insanlara açıklayasın ve iman eden topluma da hidâyet ve rahmet olsun diye indirdik." [12]

"Eğer bir konuda anlaşmazlığa düşerseniz, -Allah'a ve âhirete gerçekten inanıyorsanız-, onu Allah'a ve Resûl'e götürün. Bu hem daha hayırlı hem de netice bakımından daha güzeldir." [13]

Hayatında Hz. Peygamber'in kendisi, vefatından sonra getirip tebliğ ettiği Kitap ve yaşayışıyla ortaya koyduğu o Kitap'ın yorumu demek olan Sünnet'i başvuru kaynağıydı. Yazının başına aldığımız Hz. Âişe vâlidemizin "Onun ahlâkı, yaşayışı Kur'ândan ibaretti" sözü de bir yandan Kitap-Sünnet birlikteliğini ortaya koyarken bir yandan da Hz. Peygamber'in, ümmet için pratik bir çözüm olduğunu belirlemektedir.

Anlaşılmaktadır ki, İslam'ı Sünnet'teki yorumuyla gücümüz ölçüsünde yaşamak, Hz. Peygamber'in önderliğinden ve ortaya koyduğu çözümlerden yararlanmak ve dolayısıyla iyi Müslüman olmak demektir. Bunun için de;

Hz. Peygamber'i sevmek,

Sünnet-i seniyye'yi bilmek ve yaşamak gerekir.

Unutulmamalıdır ki, sevgisiz ve bilgisiz ne kulluk yapılabilir ne de ümmet olmak mümkündür.

O halde mes'ele, İslâm'ı ciddiye almak, Sünnet'i de İslâm'ı kavrama ve yaşama biçimi ve kılavuzu olarak mes'ele edinmek ve sevmekten geçmektedir. Nitekim Hz. Peygamber kendi konumunu, "benim durumum..." diye başlayan kutlu sözleriyle ve değişik teşbih ve temsillerle bütün açıklığıyla bize anlatmaya çalışmıştır. Meselâ bir hadisinde o şöyle buyurur:

"Benim ve Allah'ın benimle gönderdiğinin durumu; milletine gelip 'ey milletim, ben (üzerinize gelmekte olan düşman) ordusunu gözlerimle

gördüm. Ben apaçık bir uyarıcıyım. Başınızın çaresine bakın, kurtulmanın çaresini arayın' diyen bir adamın durumuna benzer. Kavminden bir grup ona inanıp itaat eder ve akşamdan yola düşer ağır ağır yürür gider. Bir başka grup ise ona inanmayıp yalanlayarak yerlerinde kalırlar. Düşman ordusu sabaha karşı onlara baskın verir, onları helak eder, köklerini kazır. İşte bana itaat edip getirdiğime tâbî olanlarla, bana isyan edip getirdiğim hakkı yalanlayanların durumu budur." [14]

Bir başka hadisinde de Hz. Peygamber, "Ben sizi kuşağınızdan yakalamış, ateşe düşmemeniz için gayret ediyorum, siz ise elimden kurtulup kendinizi ateşe atmaya çalışıyorsunuz" [15] diye durumu açıklar.

Bu ve benzeri hadislerin ortaya koyduğu gerçek, Rasûlullah (sav)'a uymanın kurtuluş; uymamanın, onun getirdiğine yüz çevirmenin helak sebebi olduğudur.

İslam'ı bütün kurum ve kurallarıyla bir sistem bütünlüğü ve uyumu içinde hayata geçirmek için çalışmak, Hz. Peygamber'in 23 yıl kesintisiz sürdürdüğü asıl SÜNNET'idir. Bu gerçek bizi, "İslâm'a hizmet sünnettir" neticesine götürmektedir.

Hz. Peygamber'in hayatı Kur'ân olunca, yaşayışını onun yaşayışına uydurmaya çalışmak da Kur'ân'ı yaşamaya çalışmak demek olacaktır. O halde Sünnet, Kur'ân'ı yaşamının prensibi, uygulaması ve adıdır. Hz. Muhammed (sav)'e ümmet olmak en büyük devlet; ona hizmet en büyük şereftir. Sünnet'i yaşamak İslâm izzetine sahip çıkmaktır. Sünnetle amelin terkedilmesi, dinin önemsenmemesi demektir. Pek tabîî olarak sonu felâkettir.

Sünnet dışında bir arayış, hevâ ve heveslere prim vermek, kulluk etmek anlamına gelir. Sünnet'e uymakla da Hz. Peygamber'in davetine icabet edilmiş olur.

Hz. Peygamber'i şu ya da bu yönlerde çekmek isteyenlere karşı Allah Teâlâ, Rasûlü (sav)'ne şöyle demesini emretmiştir:

"De ki: Ben sizin arzularınıza uymam. Aksi halde sapıtırım da hidayete erenlerden olamam." [16]

Onun yaşayışını (Sünnet'i) şu veya bu gerekçelerle dışlamaya çalışan düşünce, telkin ve tavsiyelere verilecek cevap da herhalde aynıdır:

"De ki: Ben sizin arzularınıza uymam. Aksi halde sapıtırım da hidayete erenlerden olamam."

Sünnet dışında bir arayış, hevâ ve heveslere prim vermek, kulluk etmek anlamına gelir. Sünnet'e uymakla da Hz. Peygamber'in davetine icabet edilmiş olur. Sünnet'e uymamak ise, onun davetine olumlu cevap vermemek demektir. Bunun anlamı, bir ayet-i kerîmede şöyle açıklanmıştır:

"Eğer sana cevap vermezlerse, bil ki onlar, sırf heveslerine uymaktadırlar. Allahtan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyandan daha sapık kim vardır? Elbette Allah zalim toplumu doğru yola iletmez." [17]

Sünnet, İslam'ın evrensel çapta yorumu; İslâmî yapılanmanın model ve metodolojisidir. Bu yorum, bu model ve metodolojiden istifade edebildiğimiz ölçüde, Müslümanlığımızın farkına varmış ve ondan yararlanmış olacağız. Çünkü gerçek çözüm, Hz. Peygamberdir, onun temiz yaşayışı yani sünnet-i seniyyesidir.

Hz. Hatice'nin oğlu Hind bin Hâle, Resul-ü Ekrem'i bize şöyle tanıtır:

"Resulullah'ın hüzün ve tefekkür içinde olmadığı bir an yoktu. Devamlı tefekkür ederdi. O'nun için rahat yoktu. Çoğu zaman sükût eder, gereksiz yere konuşmazdı. Söze başlayınca mağrur ve kibirli kimseler gibi dudak ucuyla konuşmaz, kelimeleri gayet güzel telaffuz ederdi. Güzel konuşurdu. Sözleri, hakkı batıldan ayırırdı. Ne fazla, ne de eksik, gerektiği kadar konuşurdu. Sert ve kaba bir insan değildi. Başkalarını hiçbir zaman hor ve hakir görmezdi. Nimet az bile olsa, ona büyük değer verir, asla nankörlük etmez, onu hiçbir şekilde kötülemezdi. Yiyecek ve içecekleri ne över ne de kötülerdi. Dünya için ve dünyada kendisini ilgilendiren işler için asla öfkelenmezdi. Fakat hakka tecavüz söz konusu olduğunda hakkı sahibine iade etmedikçe ve haksızı gereğince cezalandırmadıkça öfkesi dinmezdi. Kendisine ait bir şey için asla kızmaz ve intikam almazdı. Bir şeye işaret ettiğinde parmağıyla değil, bütün eliyle işaret eder, bir şeye hayret ettiğinde elini ters çevirirdi. Konuşurken ellerini birleştirir ve sağ elinin ayasını sol elinin başparmağının iç tarafına vururdu. Öfkelenildiğinde hemen vazgeçer ve bunun için büyük gayret sarf ederdi. Sevindiği zaman gözlerini yumardı. En fazla güldüğünde tebessüm eder, gülümsediğinde de dişleri dolu taneleri gibi gözükürdü. Kahkaha ile gülmezdi..."

Yine Hz. Âişe annemiz de Resul-ü Ekrem hakkında şu sözleri söylüyordu:

"Hz. Peygamber hiç kimseyi azarlamazdı. Kendisine fenalık edenlere fenalıkla mukabele etmezdi. Kendisine yapılan kötülöklere göz yumar, faillerini bağışlardı. Bir şey hakkında iki şıktan birini tercih durumunda kaldığında günah olmamak kaydıyla kolay olanını seçerdi. Şahsına yapılan bir kötölüğün intikamını almaz, ancak bir kimse İlahî emirlere isyan ettiğinde onu hak ettiği cezaya çarptırırdı. Resul-ü Ekrem, hiçbir Müslümanı ismiyle lânetlememiş, hiçbir kadın, köle, cariye, hizmetçi veya hayvanı dövmemiş ve hiçbir kimsenin meşru ricasını reddetmemiştir. Evine her girdiğinde tebessüm eder, arkadaşları arasında oturduğu zaman kesinlikle ayağını uzatmaz, sözlerini dinleyenlerin ezberleyebileceği kadar ağır ağır söylerdi."

Hz. Hüseyin, babasından kendisine dedesini anlatmasını istediğinde Hz. Ali, Resul-ü Ekrem'i şöyle anlatmıştı:

"Resulullah, söz ve davranışlarında hep mutedil olmuş, hiçbir zaman haddi aşmamış, çirkin bir söz söylememiş, çirkin bir davranışta bulunmamıştır. Bunun için özel bir gayret de sarf etmemiştir. Çarşı ve pazarlarda çok dolaşmazdı. Kötülüğe kötülükle mukabele etmezdi. Affeder ve bağışlardı. Allah yolunda cihad müstesna, hiçbir şeye eliyle vurmamıştır. Hiçbir hizmetçisini ve hanımını dövmemiştir. Kendi şahsına yapılan zulümlerden intikam aldığını hiç görmedim. Allah'ın haramları çiğnendiğinde ise şiddetle öfkelenirdi. İki şeyden birini tercih etmede muhayyer bırakıldığında kolay olanı tercih ederlerdi. Evine girdiğinde herkes gibi elbisesini temizler, koyununu sağıar ve kendi hizmetini kendisi görürdü."

"Lüzumsuz konuşmazdı. Müslümanları birbirine ısındıracak ve birbirlerinden nefret ettirmeyecek şekilde konuşurdu. Her kabilenin güzel hasletli insanlarına ikramda bulunur ve onları kavmine başkan tayin ederdi. Halkı hatalı işler ve sözlerden sakındırır, kendisi de sakınırdı. Güzel yüzünü ve güzel ahlâkını kimseden esirgemezdi. Ashabını daima arar, halka olup biten hâdiseleri sorardı. İyiliği över ve pekiştirir, ona güç katardı. Kötülüğü zemmeder ve onu zayıf düşürürdü. Her işinde itidal üzereydi, ihtilâfsızdı. Müslümanların gaflete düşmesinden korkar, onları ikaz etmeyi ihmal etmezdi. Her halinde ibadet ve iyiliğe hazırды. Hakkın sınırını aşmadığı gibi, hakkı yerine getirmekten de geri kalmazdı. O'na yakın olanlar halkın en hayırlılarıyla. O'nun yanında arkadaşlarının en üstünü nasihati en yaygın ve kuşatıcı

olanıydı. Mertebesi en yüksek olanlar da insanların durumunu düzeltmek için canıyla, malıyla çalışan, iyilik ve yardımını en güzel olanlardı."

"Hz. Peygamber kalkarken de otururken de hep Allah'ı zikirle meşgul olurdu. Bir cemaatin yanına geldiğinde üst başa geçmez, hemen meclisin sonuna otururdu. Ashabına da bunu emrederdi. Kendisiyle beraber oturan herkese değer verirdi. Orada bulunanların her biri kendisini en itibarlı kişi zannederdi. Kendisiyle oturan ya da bir ihtiyacı için yanına gelen kimseye dönüp gidinceye kadar sabrederdi. Biri bir istekte bulunursa onu hemen yerine getirir, imkânı olmadığında tatlı dille bunu anlatırdı. Gönlü ve hoşgörüsü bütün insanlığı kuşatacak kadar genişti. Onlara şefkatli ve merhametli bir baba olmuştu. Hak konusunda herkes O'nun katında eşitti."

"Resulullah'ın meclisi bir ilim, hayâ, sabır ve emanet meclisiydi. Orada yüksek sesle konuşulmaz, hiç kimse ayıplanmaz ve kimsenin ayıp ve kusuru dışarı vurulup yayılmazdı. O meclisteki herkes eşitti. Tek üstünlük ölçüsü takva idi. Büyüklere saygı gösterir, küçüklere şefkat ve merhametle muâmele ederdi. Fakir ve muhtaç olanları, kendisine tercih eder, garipleri koruyup gözetirdi."

"Resulullah daima güler yüzlü, yumuşak huylu, şefkat ve merhameti bol bir insandı. Sert ve kaba sözlü değildi. Orada burada dolaşıp durmaz, kimsenin ayıp ve kusurunu araştırmazdı. Cimri bir insan değildi. Hoşuna gitmeyen şeyleri görmezlikten gelirdi. Hiç kimsenin ümidini kırmaz, hoşlanmadığı bir söz ya da davranışı sükûtle karşılardı."

Muhterem Müminler

Ayet-i kerimeler, hadis-i şerifler ve İslâm büyüklerinin mübarek sözlerinin ışığında, Yüce Rasûlullah (s.a.s.)'in ahlâkî vasıflarını özetlemeye çalışalım:

- * Rasulullah (s.a.s.) güler yüzlü, tatlı sözlüydü,
- * Kimseye fena söylemez, kimsenin sözünü kesmezdi,
- * Sert değildi, yumuşak idi,
- * Edep ve hayâ âbidesiydi,
- * İnsan severdi, Dosttu,
- * Çok mütevâzi idi. Vâkurdu.
- * Boş ve lüzumsuz konuşmazdı.
- * Karşısındakini candan dinlerdi.

- * Çocukları çok sever ve okşardı.
- * Fazilet sahiplerine saygı gösterirdi.
- * Akrabasını ve komşusunu hatırdan çıkarmaz, onlara ikrâmâ bulundurdu. Fakat onları kendilerinden üstün, faziletli olanlara tercih etmezdi.
- * Cömertti, şefkatliydi,
- * Sözünde mutlaka dururdu.
- * Dinlemesini, söylemekten fazla severdi,
- * Nefsine hâkimdi,
- * Beyaz giymeyi tavsiye ederlerdi,
- * Namazı noksansız kıldırانların en hafif kıldırانıydı.
- * Güleceği zaman mübarek elini, mübarek ağzının üzerine koyardı.
- * Kahkaha ile gülmez, fakat daima mütebessim bulunurdu.
- * Verilen müjdeler şükrederdi,
- * Uyurken mübârek sağ elini, mübârek yanağının altına koyardı.
- * Herkesin isteğini mümkün olan ölçüde, yerine getirirdi.
- * Eli çok açıktı, cömertliği deryadan farksızdı,
- * İlim, hikmet çağlayanı, sabır timsaliydi,
- * Atılgandı, tehlikeden korkmazdı, heybetliydi.
- * Gelmiş ve gelecek insanların en cesur ve en kahramanı, en kuvvetlisiydi.
- * Hanımlarına karşı insanların en yumuşağı ve ikrâmlısıydı. Onlara karşı daima tebessümlüydü,
- * Ne yer, ne içerse hizmetçisine de aynısını verirdi, Vefat ederken son anlarında dahi "Elinizin altındakilere (hizmetçi ve işçilere) iyi davranmamızı, onların haklarını gözetmemizi ve namaza dikkat etmemizi" tavsiye buyurmuştu.
- * Sofradan daima doymadan, yarı aç kalkardı.
- * Temizliğe son derece ehemmiyet verir ve riâyet ederdi,
- * Özel işlerini kendisi yapardı. Döşeği içi hurma lifi dolu deridendi.
- * Dünya malına asla rağbet göstermezdi, Bir gün yanında dünyalıktan bahsettiler, Buyurdu ki : "İşitmiyor musunuz? Sâde hayat imandandır"
- * Ekseri yediği arpa ekmeği ve hurmaydı, Allah'ın huzuruna kavuştuğu vakit, evinde az bir arpadan başka yiyecek maddesi bulunmamıştı.
- * Kimsenin ayıbını yüzüne vurmazdı,
- * Çok adildi.

- * Sosyal adaleti ve kardeşlik hukukunu en güzel o uyguladı.
 - * Çalışmaya, ilim ve irfana, icad ve keşiflere teşvik etmiştir.
 - * Daima Hakk'ın ve haklının yılmaz savunucusuydu.
 - * Zulüm ve sömürünün amansız düşmanıydı.
 - * İnsanların faydası için, kendi rahatını terk ederdi,
 - * İnsanlara madde ve mevkisine göre değil, takvâ ve ahlâkına göre değer verirdi.
 - * İlim-irfan âdab-erkân şîârıydı.
 - * Hayatı iman ve cihad olarak görmüştür,
 - * Cahil bir toplumu, dünyanın en insani, en müreffeh devleti haline getirmiştir; O'nun tebliğ ettiği İslam Nizamı'nı hayatlarına gerçek manasıyla tatbik eden cemiyetler, yine aynı şekilde dünyanın ve insanlığın efendisi olurlar.
- Rasulullah (s.a.s.) her yönden örnek alınacak en mükemmel insandır; Her müslümanın O'nu en güzel şekilde öğrenip tanınması; Onun yüce ahlâkını yaşamaya ve yaşatmaya çalışması lazımdır; Çünkü O'nun ahlâkı, Kur'ân ahlâkı idi. Resul-ü Ekrem'in ahlâkını birazcık olsun öğrenebilmek adına tarihî tecrübe ve tanıklıklar içerisindeki bu küçük seyrimizin sonunda diyebiliriz ki, söz biter, kalem kırılır, kulaklardan kalplere sadece Yüce Allah'ın,
- "Şanımlı hakkı için, size kendi içinizden bir Resul geldi ki, sıkıntıya uğramanız ona çok ağır geliyor, üzerinize hırs ile titiyor, müminlere de pek raûf, pek rahîm." (Tevbe, 9/128) âyetinin eşsiz ifadesi akar. Hamd olsun Alemlerin Rabbi Allah'a! Salât u selâm da mesajlarıyla insanlara rehber, hayatlarıyla da ışık olan kutlu elçilerine.
- Dipnotlar:
1. Ahmed b. Hanbel, Müsned V, 163. Aynı mânadaki diğer rivâyetler için bk. Müslim, Müsâfirin 39; Ebû Davud, Tatavvu' 26; Nesâî, Kıyâmu'l-leyl 2; Dârimî, Salat 165; Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 54, 91, 188, 216
 2. Âl-i İmrân (3), 164
 3. et-Tevbe (9), 128
 4. el-Bakara (2), 285
 5. el-En'âm (6), 162-163
 6. el-Enbiyâ (21), 107
 7. Müslim, Birr 87
 8. ez-Zuhruf(43),52-53